

1.

Van OokU naar 50PLUS

Op dinsdagavond 9 maart 2021 is 50PLUS-lijsttrekker Liane den Haan te gast bij de talkshow *Jinek* op RTL4. Op hetzelfde moment zit bij de NPO-collega's van *Op1* de nummer drie van de lijst, Ellen Verkoelen, aan tafel. Iedere politieke partij droomt van zoveel media-aandacht ruim een week voor de Tweede Kamerverkiezingen. Maar in dit geval is eerder sprake van een nachtmerrie. Die ochtend heeft Den Haan op de radio Verkoelen openlijk opgeroepen zich terug te trekken en nu vechten de dames op twee nationale tv-zenders een strijd uit over de interpretatie van een van de kroonjuwelen van de partij: de AOW-leeftijd. Verkoelen vindt dat deze zonder voorbehoud naar vijfenzestig moet, Den Haan wil een flex-AOW: wie op zijn vijfenzestigste AOW wil ontvangen, moet daar zelf voor sparen. Beiden claimen met hun lezing het verkiezingsprogramma te volgen. Den Haan weet Eva Jinek niet te overtuigen. 'Dat is toch een semantische discussie? Er staat hier toch gewoon vijfenzestig?' Het zal niet meer goed komen. Op 17 maart haalt de partij slechts één zetel, die Den Haan niet veel later meeneemt als ze de partij verlaat. Het is niet de eerste keer dat de partij zich door interne onenigheid in de voet schiet. Ze lijkt er patent op te hebben.

Partijenoprichter

Jan Nagel heeft er al een lange politieke loopbaan op zitten als hij 50PLUS opricht. Vanaf het prille begin van zijn politieke carrière zet hij zich af tegen de gevestigde orde en schudt zo de politiek met zichtbaar genoeg op. In de jaren zestig en zeventig doet hij dat nog binnen de Partij van de Arbeid. Met een aantal gelijkgestemden richt hij Nieuw Links op. Deze vernieuwingsbeweging strijdt voor verkleining van de inkomensverschillen en voor meer directe democratie. In 1977 maakt hij de overstap van het PvdA-partijbestuur naar de Eerste Kamer, waar hij opvalt door zijn onafhankelijke opstelling. Hij werkt bovendien bij de VARA, eveneens onderdeel van de socialistische zuil, waar hij het populaire radioprogramma *In de Rooie Haan* bedenkt. Uit die tijd kent hij Henk Krol, die dan persvoorlichter van de VVD-fractie is. Krol: 'Jan had een neus voor publiciteit en primeurtjes. De persberichten lagen al klaar voor de uitzending begonnen was. Typisch Nagel.'

Begin jaren negentig komt het tot een breuk tussen Nagel en de PvdA. Er is in die periode veel onvrede over de bezuinigingen van het kabinet-Kok. Met partijcoryfee André van der Louw zoekt Nagel naar een manier om achterban en partijtop bij elkaar te brengen, maar de partijtop beschouwt dit als een coup. Hij raakt hierdoor politiek uitgerangeerd bij zijn partij, maar rust niet op zijn lauweren. Als politiek ondernemer heeft hij een neus voor het sentiment in de samenleving en hij speelt daar handig op in. Hij staat aan de wieg van verschillende politieke partijen. In 1993 richt hij in zijn woonplaats Leefbaar Hilversum op, waarmee hij zich sterk maakt voor de leefbaarheid van de stad en zich afzet tegen 'de gevestigde orde'. Met succes: in 1998 bezet de partij veertien van de zevenendertig raadszetels. In 2001 wordt Nagel wethouder.

Ook in Utrecht krijgt Leefbaar, met zanger Henk Westbroek als boegbeeld, voet aan de grond. In 1999 verenigen de leefbaren zich in Leefbaar Nederland, met Nagel als voorzitter. Hij weet de eigenzinnige Pim Fortuyn te strikken als lijsttrekker, waardoor de partij omhoogvliegt in de peilingen. Maar solist Fortuyn en strateeg Nagel botsen. Als Fortuyn in de krant controversiële uitspraken doet over de islam en ervoor pleit de grenzen te sluiten voor asielzoekers, wordt hij de partij uit gezet en begint hij zijn eigen partij, de Lijst Pim Fortuyn (LPF). *Crimefighter* Fred Teeven volgt hem op bij Leefbaar Nederland. Onder diens leiding weet de partij in 2002 twee kamerzetels te halen, maar ze gaat uiteindelijk ten onder aan interne conflicten. De afwezigheid van een bindende leider, een gedeelde ideologie en een gemeenschappelijke partijcultuur breekt de partij op.

In 2005 probeert Nagel het met de mediagenieke misdaad-journalist Peter R. de Vries. De letters van de partijnaam, Partij voor Rechtvaardigheid, Daadkracht en Vooruitgang (PRDV), komen niet geheel toevallig overeen met de initialen van de beoogd lijsttrekker. Belangrijke programmapunten zijn het afschaffen van het bijzonder onderwijs, gratis openbaar vervoer en meer geld voor ontwikkelingssamenwerking. De Vries laat weten dat hij meedoet aan de verkiezingen als minimaal 41 procent van de kiesgerechtigden zijn partij een waardevolle aanvulling vindt in het politieke landschap. Uit een opiniepeiling blijkt dat de steun blijft steken op 31 procent, waarop De Vries het verder voor gezien houdt. De initiatiefnemers, onder wie ook oud-politievoorzitter Klaas Wilting, ontmoeten elkaar daarna nog jaarlijks voor een etentje. Een doorstart sluiten ze niet uit. Als Nagel na een paar jaar vraagt of ze nog ambitie hebben om politiek iets te gaan doen, antwoorden zowel Wilting als De Vries ontkennend. 'Ik wel,' zegt Nagel. 'Maar dan ga ik iets anders beginnen.'

Hij heeft zijn oog laten vallen op de oudere kiezer. Dat is

geen toeval. De mondiale financiële crisis, die in 2008 wordt ingeluid met het omvallen van de Amerikaanse zakenbank Lehman Brothers, raakt ook Nederland hard. Om een recessie te voorkomen, besluit het centrumlinkse kabinet-Balkenende IV (CDA, PvdA, ChristenUnie) tot een fors herstelprogramma. Om deze uitgaven te financieren wordt bedacht om de pensioenleeftijd op termijn te verhogen. Dit leidt al snel tot onrust en ontevredenheid onder kiezers. Naast de coalitiepartijen zijn ook VVD en D66 voor pensioenhervormingen. De Socialistische Partij en de Partij voor de Vrijheid keren zich ertegen. Met de toenemende vergrijzing en de groeiende zorg over de pensioenen ziet Nagel een nieuw politiek gat in de markt ontstaan: de ouderen.

‘Zes tot tien zetels’

Nagel weet inmiddels wat een papierwinkel er komt kijken bij het inschrijven van een nieuwe politieke partij. Omdat zijn vrienden van de Partij voor Rechtvaardigheid, Daadkracht en Vooruitgang zo vriendelijk zijn om die reeds bestaande inschrijving aan hem beschikbaar te stellen, kan zijn nieuwe vehikel daar de rechtsopvolger van worden en is het enkel een kwestie van een paar zaken aanpassen: de bankrekening op een andere naam zetten, statuten wijzigen. Scheelt een boel rompslomp.

Ook moet Nagel de notaris de ondertekende notulen van de oprichtingsvergadering van zijn nieuwe partij overleggen. Als enig overgebleven lid van de PRDV moet hij dus met zichzelf vergaderen en dat notuleren. Hij is het snel met het enige lid eens:

De voorzitter opent de vergadering en constateert dat alle stemgerechtigden aanwezig zijn. (...) De voorzit-

ter licht het voorstel kort toe en brengt het voorstel in stemming; hij constateert dat het met algemene stemmen is aangenomen.

Zo komt op 13 augustus 2009, bij hem thuis aan het Melkpad in Hilversum, de Onafhankelijke Ouderen en Kinderen Unie ter wereld. Roepnaam: OokU. Dan rest hem enkel nog na te gaan of hij het eens is met zijn eigen notulen.

Ten slotte stelt de voorzitter aan de orde de vaststelling van de, inmiddels gereedgemaakte, notulen. Na voorlezing ervan constateert hij dat de vergadering unaniem instemt met de inhoud ervan.

Ging het maar altijd zo gemakkelijk.

Naast geestelijk vader Jan Nagel heeft OokU twee ‘co-ouders’ die vanaf de geboorte betrokken zijn: schaakvriend, journalist en schrijver Alexander Münninghoff en Maurice Koopman, die hij tientallen jaren eerder leerde kennen bij de PvdA en die later bij de VARA een collega werd. Koopman was voor Leefbaar Hilversum wethouder en heeft zich na enige aarzeling ook aangesloten bij Nagels nieuwste initiatief. De politieke formule gericht op ouderen én jongeren spreekt hem aan. Het is minder eenzijdig dan een klassieke ouderenpartij. Dat ze zich richten op vijftigplussers én op vijftientigminners is ook ingegeven door marketingoverwegingen. Bij die groepen verwacht de partij de meeste stemmen te kunnen wegkapen. Koopman: ‘Onze inschatting was dat de groep van vijftientig tot vijftig jaar het druk heeft met carrière en gezin en gemakshalve stemt op gevestigde partijen.’ In de praktijk blijkt het lastig om twee generaties te bedienen die zo ver uiteen liggen. Om een politieke spagaat te voorkomen, besluit de partij zich vooral als ouderenpartij te profileren.

Koopman is niet de enige die vanuit de Leefbaren meegekomen is naar de nieuwe partij. Hylke ten Cate volgt Nagel al sinds zijn PvdA-tijd. Alleen het avontuur met Peter R. de Vries heeft hij aan zich voorbij laten gaan. Nagel is blij dat zijn trouwe secretaris er weer bij is, vooral ook omdat Ten Cate de Kieswet vanbinnen en vanbuiten kent. Altijd handig bij de oprichting van een nieuwe partij.

Net zoals het nooit weg is juridische kennis binnen de gelederen te hebben. Nagel weet advocate Martine Baay-Timmerman aan zijn partij te binden. Ze krijgt in de jaren negentig landelijk enige bekendheid als ze een proces tegen de staat wint over de carpoolstrook op de A1. Hij leert haar kennen in zijn Leefbaar Hilversum-tijd als hij advies bij haar inwint rond een juridische kwestie. Baay emigreert vervolgens met haar twintig jaar oudere echtgenoot naar Spanje. Daar loopt Nagel, die er familie bezoekt, haar jaren later tegen het lijf bij een Koninnedagviering voor expats. Baay: 'Hij wilde met me sparren over de ouderenpartij die hij ging oprichten. Ik was nooit politiek actief geweest, maar was als jurist wel altijd kritisch over de kwaliteit van wetten. Wat zijn ze daar in Den Haag aan het doen, vroeg ik me soms af.' Omdat het haar tienerzoon niet bevalt in Spanje en ze er zelf de intellectuele uitdaging mist, keert ze terug naar Nederland. Nagel heeft daar blijkbaar lucht van gekregen, want ze is nog geen twee weken terug of hij neemt contact op: kom eens praten. Zijn conceptprogramma spreekt haar aan. 'De generatie die het land heeft opgebouwd na de oorlog verdiende respect, waardering en steun. Ik zag in Spanje hoe gezinnen oudere familieleden in huis namen. Vergeleken daarmee vond ik Nederland kil en individualistisch.' Niet alles kan haar goedkeuring wegdragen. 'Hij wilde de pvv op voorhand uitsluiten. Daar was ik niet voor.'

Oud-PvdA-coryfeeën Bram Peper en Marcel van Dam, opiniepeiler Maurice de Hond en oud-schaker Hans Böhm geven Nagel rond de oprichting achter de schermen advies.

Hij belt ook met Kees de Lange, emeritus hoogleraar natuurkunde en voorzitter van de Nederlandse Bond voor Pensioenbelangen. De Lange stemt in om de partij over pensioenen te adviseren en zal later onder meer de pensioenparagraaf van het verkiezingsprogramma schrijven. Ook neemt hij deel aan de zondagse bijeenkomsten bij Nagel thuis, waar ze met zo'n twintig kersverse leden in een ongedwongen sfeer brainstormen over organisatie en koers van de partij. De Lange wordt vicevoorzitter van het eerste partijbestuur (dat verder bestaat uit voorzitter Nagel en secretaris Ton Luiting) en komt al snel in beeld als mogelijk lijsttrekker voor de Tweede Kamerverkiezingen.

Nagel is optimistisch. Bij de presentatie van OokU in perscentrum Nieuwspoort op 8 september 2009 is de inkt van het partijprogramma nog nauwelijks droog, maar zegt hij zonder blikken of blozen te rekenen op zes tot tien zetels. Hij droomt zelfs al over kabinetsdeelname. 'Ik denk dat we grote kans maken om in de regering te komen. Uit de peilingen blijkt dat de coalitiepartijen een vierde partij nodig hebben om een meerderheid in het parlement te halen. Met drie miljoen ouderen in het land moeten wij voldoende zetels kunnen halen om onszelf onmisbaar te maken.' OokU ageert vooral tegen het beleid van het zittende vierde kabinet-Balkenende. Nagel: 'Coalitiepartijen PvdA en ChristenUnie hadden eerder in hun verkiezingsprogramma staan dat ze de AOW-leeftijd niet zouden verhogen, maar dat hadden ze wel gedaan. Daar kon je goed campagne tegen voeren. We gingen er met gestrekt been in.'

De aanwezige pers moet het nog zien. Het is niet de eerste keer dat Nagel zijn geluk beproeft met een nieuwe partij. Tot dusver met wisselend succes. Weet de man dan van geen ophouden? Maar hij beschouwt zijn eerdere politieke projecten niet als een mislukking. 'Ik heb destijds Leefbaar Hilversum opgericht. Twaalf jaar lang waren wij de grootste partij in de gemeente en ik ben wethouder geweest, dus een eendagsvlieg in

de politiek ben ik zeker niet. Dat Leefbaar Nederland is ingezakt, kwam door het vertrek van onze lijsttrekker Pim Fortuyn.'

Hij wil ervoor waken dezelfde fouten te maken als bij Leefbaar Nederland, dat aan intern geruzie ten onder ging. 'Eerst zetten we een strakke organisatie op poten, pas daarna mogen mensen lid worden. We willen niet worden gekaapt door allerlei gelukszoekers die de koers van de partij gaan bepalen.' Een lijsttrekker heeft Nagel nog niet. De beste moet het worden, hij ziet wel wie er boven komt drijven. Hijzelf misschien? 'Als anderen zeggen: "Jan, jij moet het doen", dan doe ik het misschien. Maar zover is het niet.' Oud-LPF'ers hoeven in ieder geval niet te solliciteren. 'We willen geen hommeles.' Aan de gemeenteraadsverkiezingen van maart 2010 zal de partij niet meedoen, laat hij vast weten. Hij wil de lokale partijen niet beconcurreren.

Tijdens de persconferentie staat Nagel uitvoerig stil bij zijn partijprogramma. Vijftigplussers worden niet serieus genomen en achtergesteld, vindt hij. Als voorbeeld noemt hij het vakantiegeld voor AOW'ers. Werknemers krijgen 8 procent, vijfenzestigplussers moeten het doen met 5,5 procent. 'Voor een gemiddelde oudere komt dat neer op krap 500 euro. De politiek heeft verzuimd het percentage gelijk te trekken. De AOW-uitkering is net zo'n sluitpost. Terwijl werkenden flink meer te besteden hebben gekregen, zijn ouderen er in koopkracht amper op vooruitgegaan. Wij willen de pensioenen structureel verhogen.'

De verhoging van de AOW-leeftijd naar zevenenzestig jaar gaat wat OokU betreft niet door. De vier miljard euro die dat volgens het kabinet zou opleveren, haalt Nagel uit de geleidelijke afschaffing van de hypotheekrenteaftrek. Dat hij aan dit heilige huisje durft te knabbelen, is een gewaagde zet. Pas later zullen andere partijen hierin volgen. Een ander opmerkelijk voorstel is het afschaffen van 'ouwe lullendagen', extra vrije dagen voor senioren. Je zou denken dat OokU hiermee senio-

ren op de arbeidsmarkt verworven rechten ontnemt, maar de partij redeneert dat vijftigplussers ook op de arbeidsmarkt serieus genomen moeten worden. Door de extra vrije dagen af te schaffen, kunnen ze weer net zo productief worden als hun jongere collega's en daarmee aantrekkelijker voor werkgevers.

Het programma pleit verder voor een aparte minister voor Ouderenbeleid, voor de afschaffing van successierechten voor erfenissen tot 250.000 euro, subsidies voor laptops, gratis internet voor ouderen met een klein pensioen en meer geld voor dagtelevisie. De partij wil bezuinigen op overheidsuitgaven aan externe adviezen, het aantal generaals en kolonels bij de krijgsmacht halveren, een kiesdrempel van 3 procent invoeren en de Tweede Kamer terugbrengen naar honderd leden.

PvdA'er Hans Kombrink, een van zijn oude strijdmakkers van Nieuw Links, kijkt met enige meewarigheid naar Nagels programma. 'Dat er een markt is voor leefbaar-partijen en een ouderenpartij heeft hij goed gezien. Grappig alleen dat hij vroeger de man was die iedereen boven de vijftig neersabelde en op een snelle wisseling van de wacht aandrong. Als je hem nu hoort, draait alles om het belang van de ouderen. Hij heeft het met geen woord meer over jongeren. Dat vind ik wel van enige ironie getuigen.' Nagel begrijpt niet wat daar onlogisch aan is. 'Tot in de jaren zestig waren de jongeren ondervertegenwoordigd in de politiek. Nu is de balans naar de andere kant doorgeslagen en wordt er niet naar de ouderen geluisterd. Ik snap niet waarom ik voor een opportunist word uitgemaakt. Mijn doel is nog steeds om het voor een verdrukte minderheid op te nemen.'

Te vroeg gevallen

Op 20 februari 2010 valt het kabinet-Balkenende IV na onenigheid over een militaire missie in Uruzgan. Op 9 juni 2010 zul-

len de vervroegde Tweede Kamerverkiezingen plaatsvinden. Een kans maar ook een risico voor OokU, dat een halfjaar na oprichting nog maar weinig naamsbekendheid heeft. De partij heeft inmiddels wel een aantal mogelijke Kamerkandidaten op het oog, onder wie wethouders van middelgrote steden en oud-burgemeesters. Ze staan te trappelen om de verkiezingsstrijd in te gaan, want gezien hun veelal gevorderde leeftijd is dit misschien wel hun laatste kans. De verkiezingscampagne zal vooral over bezuinigingen gaan, realiseert Nagel zich. De landelijke politieke kopstukken zullen centraal staan, daar is het als nieuwkomer lastig tussen komen. Daar komt bij dat het OokU nog aan financiële middelen ontbreekt voor een campagne op radio en tv. Hij wint links en rechts advies in, bij onder anderen opiniepeiler Maurice de Hond, PvdA-politicus Bram Peper en CDA-coryfee Hans Hillen. 'Als je nu meedoet en je redt het niet, dan ben je voorgoed van de kaart,' waarschuwen ze.

Ondanks zijn eerdere uitspraken over 'zes tot tien zetels' hakken Nagel en de zijnen een maand na de val van het kabinet de knoop door: ze laten deze Kamerverkiezingen aan zich voorbijgaan. 'Het is onverstandig om als een blind paard door te hollen,' verklaart hij de keuze. Hij laat doorschemeren dat OokU al wel een aansprekende lijsttrekker gevonden had. 'Ik ga geen naam noemen. Maar het is een hele goede, een onomstreden persoon met grote kennis van zaken. Hij heeft geen crimineel of Haags verleden.' Nagel is teleurgesteld maar gokt erop dat er na 9 juni een instabiele regering komt en er over twee à drie jaar weer verkiezingen zijn, en dus nieuwe kansen voor zijn partij. Hierin zal hij gelijk krijgen.

De pvv is de grote winnaar bij de verkiezingen op 9 juni en ook de vvd wint. Veel partijen hebben moeite met de islamstandpunten van de pvv en het cda wil niet met de partij van Geert Wilders in één kabinet. Uiteindelijk komt er een voor Nederland uitzonderlijke oplossing uit de bus: een min-

derheidskabinet van VVD en CDA met gedoogsteun van de PVV. Op 14 oktober treedt het eerste kabinet onder leiding van VVD-leider Mark Rutte aan. De coalitie steunt zelfs met de steun van de PVV op een uiterst krappe meerderheid in de Tweede Kamer: zesenzeventig zetels.

Intussen werkt Nagel gestaag door aan de opbouw van zijn partij. Dat valt niet mee. De partij vóór ouderen is ook een partij dóór ouderen. OokU trekt senioren aan die ofwel geen ervaring hebben, of lid zijn geweest van een andere partij. Daar een eenheid van smeden valt niet mee. Van de 'strakke organisatie' die de partijoprichter bij de lancering beloofd heeft op poten te zetten, is nog geen sprake.

OokU laat in het verkiezingsjaar regelmatig van zich horen. Bijvoorbeeld als de partij in september 2010 'namens bijna drie miljoen ouderen' dreigt met een rechtszaak tegen De Nederlandsche Bank. Ze eist dat de DNB de financiële positie van pensioenfondsen opnieuw berekent. Er dreigt namelijk ten onrechte gekort te worden op uitkeringen van gepensioneerden, zo claimt OokU, omdat niet is meegewogen dat mensen langer gaan werken. Door het verschuiven van de pensioenleeftijd van vijfenzestig naar zevenenzestig jaar wordt immers twee jaar langer premie betaald, terwijl pensioenuitkeringen twee jaar later worden uitgekeerd. Dat is goed voor de financiële positie van de pensioenfondsen en kortingen zijn dus niet nodig, vindt de ouderenpartij. Via hun advocaat geven ze DNB-president Nout Wellink veertien dagen om met herberekeningen te komen.

Intussen brengen ze hun offensief onder de aandacht op de 50PlusBeurs in Utrecht, waar ze vierduizend handtekeningen ophalen van gepensioneerden die de dupe zijn van het kabinetsbeleid. Diezelfde maand vindt de eerste landelijke partijbijeenkomst plaats in theater Gooiland in Nagels woonplaats Hilversum. Tientallen sympathisanten komen op de bijeenkomst af, waar de partijleider laat weten dat OokU in

elk geval in Noord-Holland meedoet aan de provinciale verkiezingen. 'Over de andere provincies wordt in de loop van oktober beslist.' Ook presenteert hij de uitkomsten van een onderzoek dat Maurice de Hond voor de partij heeft uitgevoerd: 60 procent van de ouderen blijkt zich zorgen te maken over de eigen financiële toekomst. Nagel krijgt de zaal mee met een vlammend betoog. 'Het is tijd voor iets nieuws. Na een Partij voor de Dieren is het nu tijd voor een Partij voor de Mensen. Ouderen zijn steeds maar weer de sluitpost van elke begroting. Misschien denkt u nog wel eens terug aan deze middag in Gooiland en kunt u later zeggen: ik was erbij toen het pensioenoproer begon.' Bijval vanuit de zaal, van onder anderen een dame op leeftijd die een toespeling maakt op de grijze bolletjes in de zaal: 'Pas maar op, politiek Den Haag. De zilvervloot komt eraan.'

Ouderenpartijen in binnen- en buitenland

OokU is niet de eerste ouderenpartij in Nederland. In 1971 doen maar liefst vijf partijen die opkomen voor ouderenbelangen mee aan de Tweede Kamerverkiezingen. Aan de naamkeuzes valt af te leiden dat de term 'bejaarden' begin jaren zeventig nog geen negatieve bijklank heeft: de Algemene Bejaarden Partij Nederland (ABPN), de Bejaarden- en Arbeiderspartij (BAP), de Bejaardenpartij 65+ (BP65+), de Bejaarden Partij Algemeen Belang (BPAB) en de Landelijke Partij van Bejaarden (LBP). Samen halen ze genoeg stemmen voor een zetel, maar door de versnippering komt geen van de partijen in de Kamer.

In 1993 richt Martin Batenburg het Algemeen Ouderenverbond (AOV) op, een partij die strijdt tegen de sluiting van bejaardenhuizen en tegen bezuinigingen op de AOW. De partij is vooral populair onder kiezers van onder de rivieren, die te-

leurgesteld zijn in het CDA. In 1994 haalt het AOV met lijsttrekker Jet Nijpels zes kamerzetels. Ook een andere ouderenpartij, de Unie 55+, komt dat jaar met een zetel in de Tweede Kamer. Interne ruzies leiden al in 1995 tot het uiteenvallen van bestuur en fractie van het AOV. Wat over is van de partij bundelt in 1998 de krachten met de Unie 55+. Het blijkt niet genoeg voor een zetel. Twee andere ouderenpartijen, NSOV en Senioren 2000, komen evenmin in de Kamer. De verdeeldheid doet de ouderenpartijen in 2002 opnieuw de das om. Hoewel sommige onderling lijstverbindingen aangaan, zijn ze stuk voor stuk te klein om een zetel in de wacht te slepen.

Volgens onderzoekers Simon Otjes van de Rijksuniversiteit Groningen en André Krouwel van de Vrije Universiteit Amsterdam is Nederland een vruchtbare voedingsbodem voor ouderenpartijen gebleken. Deels heeft dat te maken met het Nederlandse politieke systeem, waarin kiesdrempels ontbreken en nieuwe partijen relatief makkelijk in het parlement kunnen komen. Vanuit democratisch opzicht heeft dat voordelen: het biedt ruimte aan minderheden en deelbelangen en vergroot zo de representativiteit van de volksvertegenwoordiging. De opkomst van seniorenpartijen zegt volgens de onderzoekers iets over de crisis waarin de gevestigde volkspartijen verkeren, want een groot deel van de stemmers van ouderenpartijen is van hen afkomstig. Toen Nederland nog verzuild was, stemden kiezers automatisch op de partij die bij hun zuil hoorde. Maar veel van de Nederlandse vijftigplussers zijn babyboomers die hun politiek bewustzijn ontwikkelden in de jaren zestig en zeventig, een tijd van ontzuiling. Zij zitten niet langer vast aan één partij of stroming. Velen zijn teleurgesteld in de gevestigde partijen en zoeken hun heil bij nieuwe (protest)partijen.

Ouderenpartijen opereren langs andere scheidslijnen dan de traditionele partijen. Ze profileren zich niet zozeer als links (pro-overheid) of rechts (promarkt), maar leggen de vinger op belangenverschillen tussen generaties. Ze komen op voor de

ouderen, die vaak meer dan jongeren voor hun inkomen afhankelijk zijn van de welvaartsstaat. Spreken deze partijen dan alleen gepensioneerd aan? Nee. Veel hervormingen raken juist vooral mensen die nog niet gepensioneerd zijn. Neem de discussie over de verhoging van de AOW- en pensioenleeftijd: voor degenen die al gepensioneerd zijn is de buit op dat punt al binnen.

Ook in andere Europese landen zijn er ouderenpartijen. In Italië wordt in 1987 de Partito Pensionati opgericht, die in 2004 een zetel in het Europees Parlement haalt. De Vlamingen kunnen in de jaren negentig stemmen op Waardig Ouder Worden (wow). De partij haalt een zetel in de Antwerpse gemeenteraad. Vanaf 1989 zit de ouderenpartij ADR in het Luxemburgse parlement, vanaf 2003 de HSU in Kroatië. In Slovenië treedt de in 1996 opgerichte ouderenpartij Desus in 2012 zelfs toe tot de regeringscoalitie. Ook buiten Europa zijn er ouderenpartijen. De GIL is tussen 2006 en 2010 vertegenwoordigd in de Knesset, het Israëlijs parlement. De strijdpunten van al deze partijen zijn vergelijkbaar: hogere pensioenen, betere openbare voorzieningen voor ouderen en het tegengaan van ouderendiscriminatie.

Ook in het buitenland blijken veel ouderenpartijen geen lang leven beschoren. Ze zijn vatbaar voor interne twisten en lijken een bijzondere aantrekkingskracht uit te oefenen op ego's die in de gevestigde partijen niet aan hun trekken zijn gekomen. Publicist Paul Brill analyseert dit verschijnsel in *Het Parool* als volgt: 'Het lijkt een wet van Meden en Perzen: naarmate een splinterpartij een smallere weg bewandelt en verder is verwijderd van machtsuitoefening, wordt de kans op scheuring groter. Grote, gevestigde partijen zijn evenmin gevrijwaard van onenigheid en trammelant, maar ze kunnen dat beter absorberen. Zeker als de partij de persoonlijke kwaliteiten van een kopstuk evenzeer op waarde weet te schatten als zijn of haar ideologische bagage.'

Omgedoopt

De ruzies waardoor de ouderenpartijen in de jaren negentig uit elkaar zijn gevallen, hebben de seniorenpartijen geen beste naam bezorgd. Om hier niet mee geassocieerd te worden was Nagel op de naam Onafhankelijke Ouderen *en Kinderen* Unie uitgekomen. Hiermee hoopte hij bovendien te voorkomen dat ze als one-issuepartij gezien zouden worden. Dat de naam tot de goed bekende afkorting OokU leidde, was mooi meegenomen.

Toch roept de naam steeds vaker vragen op, aangezien OokU zich in de praktijk vooral inzet voor seniorenbelangen. Nagels PvdA-kompaan Bram Peper adviseert hem zijn reserves te laten varen en zich 'schaamteloos' tot ouderen te richten en dat ook in de partijnaam tot uitdrukking te brengen. Op een eventuele naamsverandering zit tijdsdruk, want de Provinciale Statenverkiezingen zijn over minder dan een halfjaar. Nagel laat Maurice de Hond in het najaar van 2010 een marktonderzoek uitvoeren. Hij geeft de opiniepeiler een aantal namen mee om aan kiezers voor te leggen. Het resultaat is duidelijk: met de naam OokU win je geen verkiezingen. De naam 50PLUS blijkt het meest aansprekend en dekt de lading beter.

Nagel is niet direct enthousiast en aarzelt om de door hem bedachte naam OokU in te ruilen. Legt de benaming 50PLUS niet te eenzijdig de focus op ouderen? Maar het onderzoek van De Hond wijst uit dat je met focus juist scoort en dat trekt hem over de streep. Om Nederland aan de nieuwe naam te laten wennen (en om duidelijk te maken dat geen sprake is van wéér een nieuwe partij) wordt deze in eerste instantie als een soort uitsmijter toegevoegd aan de oorspronkelijke naam: OokU 50PLUS. Begin 2011 gaat de partij definitief als 50PLUS verder. Voor critici die menen dat de partij nu dus vijftigmin-

ners uitsluit, hebben ze een weerwoord paraat. 'We zijn er voor iedereen die vijftigplus is, of het hoopt te worden.'

Volgens Kees de Lange, vicevoorzitter en partijlid van het eerste uur, is de naam 50PLUS voor het eerst opgeborreld tijdens een bijeenkomst van een ploegje aspirant-leden voor de kieslijst. Van VARA-man en tekstschrijver Jack Gadellaa krijgt dat clubje mediatraining. 'We leerden om in vijf minuten een coherent verhaal te houden. Dat werd opgenomen en vervolgens werd er gehakt van gemaakt.' Behalve een nieuwe naam bedenken ze ook de partijkleur. 'Om ons te onderscheiden van bestaande partijen moest het geen rood of groen zijn. Paars was een sprekende kleur die nog vrij was.'

Met de nieuwe naam krijgt de partij nog meer dan voorheen het verwijt ouderen en jongeren tegenover elkaar te zetten. 'U neemt het op voor één generatie, niet voor alle mensen die het zwaar hebben. Tussen die ouderen zitten veel mensen die het heel goed hebben. Wakkert u op deze manier niet een strijd tussen generaties aan? Veel jongeren kunnen amper een huis kopen.' Als Nagel deze vraag voorgelegd krijgt in *NRC Handelsblad*, blikt hij terug op zijn eigen jeugd. 'Die jongeren hebben het altijd nog beter dan wij het hadden. Ik ben opgegroeid rond het Amsterdamse Mercatorplein. Een enkeling uit de klas mocht naar het middelbaar onderwijs. De rest ging werken. De huidige 70-plussers hebben lang geen luxe gekend, weinig vakanties gehad, tweeverdieners had je niet.'

50PLUS wil in alle provincies meedoen aan de Statenverkiezingen. Die leveren de partij mogelijk een vinger in de pap op in provinciebesturen, maar belangrijker: bij voldoende stemmen ook een ticket naar de door de Statenleden gekozen Eerste Kamer. Hier kunnen een paar zetels soms het verschil maken tussen een minderheid of een meerderheid voor de kabinetsplannen, zeker nu het VVD-CDA minderheidskabinet-Rutte I afhankelijk is van gedoogsteun van de PVV. Nagel hoopt in die sleutelpositie terecht te komen. Wie weet wat

hij dan gerealiseerd kan krijgen in ruil voor steun aan het kabinet.

In alle provincies meedoen betekent voor alle provincies kieslijsten samenstellen en kandidaten spreken. Nagel en de zijnen zijn zich ervan bewust dat zo'n nieuwe partij ook gelukszoekers, politieke avonturiers en ontevreden mensen uit andere partijen trekt. Daarom gaan ze ook zelf op zoek naar geschikte kandidaten. Wie kent er nog iemand? Of: wie kent er nog iemand die nog iemand kent? Nagel gaat op zoek in de netwerken waarin hij actief is of is geweest: de schaakwereld, de omroep en de politiek. In oude agenda's gaat hij na wie hij kan benaderen. Het valt De Lange op dat de partijoprichter door de jaren heen veel mensen uit zijn eigen kennissenkring aan de partij weet te binden. Soms leidt dat tot een afhankelijkheidsrelatie. 'Hij domineert een kleine kring mensen die intellectueel inferieur aan hem zijn. Die pampert hij, geeft ze het idee dat ze belangrijk zijn. Mensen als Hylke ten Cate en Ton Luiting: klusjesmannen die hij om een boodschap kan sturen en die tamelijk kritiekloos voor hem door het vuur gingen. Hij weet dat zulke mensen altijd nog van pas komen, daar is hij opportunistisch in.' Het is een beeld dat door anderen in de partij wordt bevestigd. Door het latere hoofdbestuurslid Theun Wiersma bijvoorbeeld. 'Hylke ten Cate kon hij als een kleine jongen in de hoek zetten en opdrachten geven: jij moet dit of dat doen. "Als het zo moet, doe je het zelf maar," reageerde Ten Cate soms, maar hij liet zich altijd weer paaïen door Jan, want hij wist dat hij zijn plek in de partij aan hem te danken had.'

De Lange en Nagel spreken in drie weken tijd meer dan honderd potentiële kandidaten voor de kieslijst. De Lange: 'We probeerden het kaf van het koren te scheiden. In gesprekken van een uur kun je misschien de extremen eruit halen. Maar op de grote tussencategorie krijg je geen vat. Die kunnen een aardig beeld van zichzelf neerzetten, maar achteraf kan het tegenvallen.' De Lange kijkt positief terug op deze

periode: 'Veel mensen hadden me gewaarschuwd voor hem, maar onze samenwerking verliep prima.' De Lange blijkt exact vier jaar jonger dan de partijvoorzitter: beiden blazen op 20 juni hun verjaarskaarsjes uit. Maar er zijn ook verschillen tussen Nagel en de theoretisch fysicus uit Monnickendam, merkt de laatste. 'Nagel is geen intellectueel, al is het zeker geen domme man. Hij heeft een goede intuïtie voor mensen, al heeft hij daar in de loop der tijd ook fouten in gemaakt. Hij pakt zaken bovendien met veel energie aan.'

De partij laat onderzoek doen door Maurice de Hond en daaruit blijkt dat bijna driekwart van de ouderen zich 'machteleloos' voelt. Meer dan de helft van de vijftigplussers vindt dat de rekening van de crisis vooral bij ouderen wordt gelegd. Nagel toont zich in januari bij de presentatie van de kandidatenlijst dan ook optimistisch over de verkiezingsuitslag. 'Ouderen worden gepakt door dit kabinet. Zelfs zonder campagne te hebben gevoerd, kunnen we al rekenen op vier tot vijf zetels.' In de strijd om de gunst van de ontevreden (oudere) kiezer heeft 50PLUS de PVV als belangrijkste concurrent. De partij is, evenmin als 50PLUS, vertegenwoordigd in de Eerste Kamer en wil hier dezelfde sleutelrol gaan spelen.

'De kiezer voelt zich door de politiek bedonderd. Politici komen hun voor de verkiezingen gedane beloften niet na. Niet voor niets zijn ouderen woedend,' stelt 50PLUS in haar verkiezingsprogramma, dat één A4'tje beslaat. De partij ageert tegen het inleveren van koopkracht door ouderen. Ze wil bevrozing van provinciale belastingen, een hogere vakantietoelage voor AOW'ers en gratis openbaar vervoer voor senioren in de daluren.

Veel kandidaten op de 50PLUS -lijst zijn afkomstig van de gevestigde middenpartijen PvdA, CDA en VVD. Naast lijsttrekker Nagel en nummer twee Kees de Lange staat er op de Eerste Kamerlijst een aantal bekende namen, zoals de tachtigjarige voormalig PPR-staatssecretaris Michel van Hulten en *Gay Krant*-hoofdredacteur Henk Krol. In zijn eigen pro-

vincie Noord-Brabant is de laatste bovendien lijsttrekker voor Provinciale Staten.

Henk Krol

Journalist Henk Krol begint zijn loopbaan bij de VPRO-radio en stapt daarna over naar de TROS. Al van jongs af aan heeft de Brabander belangstelling voor politiek. In 1977 wordt hij voorlichter van de VVD-fractie in de Tweede Kamer, hij is enige tijd lid van die partij en krijgt een nuttig inkijkje in de politieke keuken. Krol zet zich in voor homorechten en is in 1980 een van de oprichters van de *Gay Krant*. Jarenlang strijdt hij voor openstelling van het huwelijk voor homoseksuelen. Hij krijgt zijn zin: in 2001 gaat Nederland daar als eerste land ter wereld toe over. Zijn verdiensten voor homoseksueel Nederland leveren 'beroepshomo' Krol een ridderorde op.

Nagel en Krol kennen elkaar al sinds de jaren zeventig. Als maker van het radioprogramma *In de Rooie Haan* ging Nagel in die tijd wekelijks langs bij de politieke fracties en sprak dan ook VVD-voorlichter Krol. Hij komt zijn naam weer tegen als hij een van zijn oude agenda's doorbladert op zoek naar geschikte kandidaten voor zijn net opgerichte OokU. Hij belt hem op en vraagt hem het conceptpartijprogramma eens te lezen. Krol maakt in het toegestuurd programma wat opmerkingen in de kantlijn. 'Vooral taalkundig, want ik dacht dat hij het me gestuurd had om er door mijn journalistenbril naar te kijken. Ik heb wat lange zinnen in stukken gehakt.' Nog voor hij het pak retour heeft kunnen sturen, hangt Nagel opnieuw aan de lijn met de vraag of hij het gelezen heeft. 'Ja, het ligt hier klaar. Ik stuur het je op.' 'Nee, kom nou zaterdag naar mij in Hilversum, dat vindt Yvonne ook leuk.' Dat zal zijn vrouw zijn, concludeert Krol, bij wie de naam Yvonne geen belletje doet rinkelen. Hij werpt tegen dat die zaterdag

Ineke, een goede vriendin, komt logeren. 'Neem mee, gezellig,' haalt Nagel hem over.

Die zaterdag stapt hij met Ineke in de auto. De hond gaat ook mee. 'Ik moet even een stuk afgeven dat ik heb geredigeerd, dan gaan we daarna wandelen op de hei bij Hilversum.' In Hilversum doet Nagel open en tot Krols verbazing zit zijn hele woonkamer vol 'bejaarde nozems'. Het blijken allemaal kersverse partijleden. Krol voelt zich bezwaard, maar Nagel en zijn vrouw dringen erop aan dat zowel hij als zijn vriendin en de dobermann binnenkomen. Over zijn redactionele aantekeningen in de kantlijn zijn ze snel uitgepraat. Al gauw gaat het over de inhoud. Naar eigen zeggen wordt Krol gegrepen door de materie. 'Ik realiseerde me ineens dat mensen echt wat te klagen hadden. Dat je met het beste pensioensysteem ter wereld mensen niet zo op achterstand kunt zetten. Of ik mee wilde denken, vroeg Nagel. Dat vond ik prima. Daarna ben ik met Ineke gaan wandelen.'

Twee weken later is er weer een partijbijeenkomst gepland. Of hij alsjeblieft weer wil komen. Krol reist opnieuw naar Hilversum, waar Nagel aankondigt dat ze mee gaan doen met de Provinciale Statenverkiezingen. Hij vraagt alle aanwezigen mee te denken over namen in zijn of haar eigen provincie. Krol doet braaf zijn huiswerk en levert een lijstje namen in bij de partijvoorzitter. Bij de volgende bijeenkomst heeft de gastheer de kieslijsten al klaar. Hoewel Krols eigen naam ontbrak op het lijstje dat hij heeft ingeleverd voor Brabant, blijkt hij door Nagel tot lijsttrekker in die provincie te zijn gebombardeerd zonder daarover door hem te zijn gepolst. Krol bekruipt de indruk dat de andere aanwezigen wél op de hoogte zijn van zijn kandidatuur. 'Toen Nagel de lijsten voorlas en bij Brabant mijn naam noemde, begon de hele groep te applaudiseren.' Hij vermoedt dat de partijvoorzitter het van tevoren heeft geregisseerd om hem voor een voldongen feit te stellen. Want na door de aanwezige partijgenoten te zijn toegejuicht, kan hij

voor zijn gevoel niet meer met goed fatsoen weigeren. Tot dat moment heeft hij nooit serieus nagedacht over een politieke functie in de partij, hooguit aan een rol als voorlichter. Waar gaat de provincie eigenlijk over, vraagt hij zich af, wat moet ik daar doen?

Nagels keuze voor Krol als lijsttrekker blijkt een heel bewuste. 'Hij kon goed praten, had charisma en was knuffelbaar. Ik schatte in dat hij de grootste aantrekkingskracht had.' Hoewel het Krol overvalt, komt het verzoek voor hem op het goede moment. Hij is toe aan een nieuwe uitdaging nu zijn levenswerk, de strijd voor het homohuwelijk, alweer zo'n tien jaar achter hem ligt. Bovendien: hij is 'zoveel meer dan alleen homo', verzucht hij menigmaal. Bij 50PLUS kan hij dat bewijzen door op te komen voor een andere groep in de verdrukking: ouderen. Krol maakt de problemen in de ouderenzorg op dat moment van nabij mee. Nadat zijn dement geworden moeder op eerste kerstdag 2009 overleed, is zijn oude vader in een serviceflat beland.

Zijn ervaring met politiek en media komen goed van pas in de jonge partij. Waar het hem op dat moment nog aan ontbreekt, is een achterban die hem kan voeden. Hij nodigt een groepje van zo'n twaalf sympathisanten bij hem thuis uit: mensen die hij kent via zijn *Gay Krant*-netwerk, maar ook zijn buurvrouw en Brabanders die zich bij 50PLUS aangemeld hebben. Een van de deelnemers is ondernemer Dick Schouw. 'De bijeenkomst vond plaats in zijn beruchte kelder met naakte beelden. Wat hij daar allemaal doet weet ik niet, maar wij noemden het de sekskelder.' De sfeer zit er al gauw in en ondanks hun verschillende achtergronden en uiteenlopende politieke herkomst blijkt de groep over veel politieke kwesties verrassend eensgezind. Zelfs over een controversieel thema als kernenergie. Schouw: 'Oké: misschien niet direct een speerpunt voor 50PLUS, maar als je het over zoiets al snel eens bent, biedt dat perspectief.'